

1.

ДУЖЕ СХОЖІ Й ВОДНОЧАС ТАКІ РІЗНІ

Економіка Ріо-Гранде

Місто Ногалес розділене навпіл парканом. Якщо ви станете біля нього й подивитесь на північ, то побачите Ногалес, що у штаті Аризона, округ Санта-Круз. Середньорічний дохід на одне господарство становить близько 30 тис. доларів. Більшість дітей ходить до школи, а більшість жителів має принаймні повну середню освіту. Попри скарги, які висловлюють жителі щодо недоліків американської системи охорони здоров'я, населення відносно здорове з високою середньою тривалістю життя за світовими стандартами. Багато літніх жителів мають вік понад 65 років і користуються програмами соціального медичного забезпечення. Це лише одна з багатьох урядових послуг, які люди сприймають як щось природне поряд з електрикою, телефонами, системою каналізації, охороною громадського здоров'я, мережею доріг, що сполучають місто з іншими містами

штату й загалом США, та, врешті-решт, законом і порядком. Жителі Ногалеса в штаті Аризона можуть займатися щоденними справами і не боятися за власне життя й безпеку, не відчувати страху перед крадіжками, експропріацією чи іншими діями, що вносили б ризик у їхні інвестиції в бізнес чи помешкання. Важливо й те, що жителі Ногалеса в штаті Аризона сприймають як належне, що попри неефективність і часом корупцію уряд є їхнім агентом. Вони можуть проголосувати за зміну мера, конгресменів і сенаторів. Вони віддають свій голос на президентських виборах, визначають, хто буде лідером їхньої країни. Демократія для них — друга натура.

Життя на південь від паркану, лише в кількох метрах, різко відрізняється. Хоча жителі Ногалеса у штаті Сонора живуть у відносно розвинутій частині Мексики, доходи середнього домогосподарства становлять лише третину доходів у Ногалесі, що в штаті Аризона. Більшість дорослих у Ногалесі (Сонора) не має середньої шкільної освіти, а багато дітей взагалі не відвідують школи. Матерів турбує високий рівень дитячої смертності. Через погані умови охорони здоров'я не дивно, що мешканці Ногалеса у штаті Сонора не живуть так само довго, як їхні північні сусіди. Вони не мають доступу до багатьох суспільних благ. Дороги на південь від паркану в поганому стані. Закон і порядок не дотримуються. Злочинність висока, а відкриття бізнесу дуже ризиковане. Небезпека полягає не лише в пограбуванні. Дуже важким є отримання всіх дозволів без надання хабарів, аби відкрити бізнес. Жителі Ногалеса у штаті Сонора щоденно стикаються з корупцією та недоулістю своїх політиків.

На відміну від північних сусідів, демократія тут є дуже «свіжим» поняттям. До політичної реформи у 2000 році Ногалес у штаті Сонора, як і решта Мексики, перебував під корумпованим контролем Інституційної революційної партії (Partido Revolucionario Institucional (PRI)).

Чому ці дві половини фактично одного міста такі несхожі? У них немає різниці ні в географії, ані в кліматі чи хворобах, що притаманні цьому регіону, оскільки мікроби не мають жодних обмежень при перетині кордону між Мексикою та США. Звичайно, умови охорони здоров'я неоднакові, але це не має стосунку до хвороботворного середовища. Люди на півдні від кордону живуть у жалюгідних санітарних умовах і не мають належного піклування про здоров'я.

Можливо, справа у жителях цих частин? Або ж населення Ногалеса в штаті Аризона — нащадки мігрантів з Європи, а південні

жителі — *аутеків*? Утім це не так. Походження людей по обидва боки кордону цілком однакове. Після того як у 1821 році Мексика здобула незалежність від Іспанії, територія навколо «Лос Ногалес» стала частиною мексиканського штату В'єхо, Каліфорнія й залишалася такою навіть після Мексикансько-американської війни 1846–1848 років. Насправді, лише після купівлі Гадсдена 1853 року кордон США був пересунутий у це місце. Лейтенант Н. Міхлер під час огляду кордону запримітив «дуже гарну долину Лос Ногалес». Тут, по обидва боки кордону, і вирости ці міста. Жителі Ногалеса у штаті Аризона і Ногалеса у штаті Сонора мають спільних предків, шанують однакові страви й музику і, ризикнемо сказати, мають єдину культуру.

Звичайно, існує дуже просте й очевидне пояснення відмінностей між двома половинами міста Ногалеса, про яке ви, мабуть, здогадалися: сам кордон, що й визначає ці дві половини. Ногалес у штаті Аризона розташований у Сполучених Штатах Америки. Його жителі мають доступ до економічних інститутів США, що дають їм змогу вільно обирати професію, здобувати освіту й набувати професійних навичок, заохочують інвестувати в найкращі технології, що зумовлює вищі доходи. Вони також мають доступ до політичних інститутів, що дають їм змогу брати участь у демократичному проїєсі, обирати своїх представників і змінювати їх у разі негативної поведінки. Унаслідок цього політики надають основні послуги (від охорони громадського здоров'я до доріг і охорони правопорядку), яких потребує населення. Жителі Ногалеса у штаті Сонора не мають такого щастя. Вони живуть в іншому світі, що має свої інститути. Саме різниця в інститутах і створює дуже несхожі стимули для жителів обох частин Ногалеса і їхнього бажання інвестувати в підприємництво й бізнес. Ці стимули, створені різними інститутами в обох частинах Ногалеса та країнах, і є головною причиною розбіжностей у економічному добробуті по обидва боки кордону.

Чому інститути у Сполучених Штатах сприятливіші для економічного успіху, ніж у Мексиці чи навіть у всій Латинській Америці? Відповідь на це запитання криється в шляхах формування обох суспільств протягом раннього колоніального періоду. Саме тоді виникла різниця між інститутами, наслідки якої проявляються і донині. Щоб зрозуміти ці відмінності, маємо почати з формування колоній у Північній і Латинській Америках.

Заснування Буенос-Айреса

На початку 1516 року іспанський мореплавець Хуан Діас де Соліс доплив до широкого гирла річки на східному узбережжі Південної Америки. Мореплавець висадився на берег і проголосив цю землю частиною Іспанії, а річку назвав Ріо-де-ла-Плата — «Срібна річка», оскільки місцеві жителі мали багато срібла. Тубільні народи по обидва боки гирла — *чарруас*, де тепер Уругвай, і *керанді* на рівнинах, відомих як пампа в сучасній Аргентині, — поставилися до прибульців вороже. Місцеві жителі займалися мисливством, селилися малими групами без сильних централізованих політичних органів управління. Саме банда *чарруас* згодом забила де Соліса палицями на смерть, коли він досліджував нові землі, призначені для окупації Іспанією.

У 1534 році іспанці, все ще на хвилі оптимізму, відправили першу місію поселенців з Іспанії під орудою Педро де Мендози. Того року вони заснували місто Буенос-Айрес. Це мало бути ідеальне місце для європейців. Буенос-Айрес, дослівно «чудове повітря», мало сприятливий помірний клімат. Проте перше перебування в місті іспанців виявилось коротким. Вони прибули туди не за чудовим повітрям, а задля вивозу ресурсів і робочої сили. Однак *чарруас* і *керанді* не підкорилися. Коли їх ловили, тубільці відмовлялися давати іспанцям їжу і працювати на них. Вони атакували нові поселення своїми луками і стрілами. Серед іспанців посилювався голод, оскільки вони не чекали, що доведеться здобувати їжу самим. Буенос-Айрес був не тим, про що вони мріяли. Місцевих жителів неможливо було змусити працювати. Район не мав ані золота, ані срібла. Те срібло, яке знайшов де Соліс, насправді було з країни *інків* у Андах далеко на Заході.

Іспанці, намагаючись вижити, почали розсилати експедиції в пошуках нового місця з більшими ресурсами, населення якого легше змусити працювати. У 1537 році одна з експедицій під командуванням Хуана де Айоласа в пошуках шляху до держави *інків* дійшла до річки Парана. Під час експедиції іспанці встановили контакт з *гварані*, осілим народом із сільськогосподарською економікою на основі кукурудзи й маніоки. Де Айолас миттєво зрозумів, що *гварані* дуже відрізнялися від *чарруас* і *керанді*. Після короткої битви іспанці здолали опір *гварані* й заснували місто Нуестра-Сеньйора-Санта-Марія-де-ла-Асунсьйон, що нині є столицею Парагваю. Конкістадори одружилися з принцесами *гварані*